

DRAMA TEATRI REJISSYORLIGI

Sultonov Dostonbek

O'zDSMI FMF "Dramatik teatr rejissorligi" 3-bosqich talabasi

sultonovdoston07@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10020354>

Annotatsiya: Ushbu maqolada o'zbek drama teatrlaridagi ayrim rejissorlarning sahnalashtirilgan spektakllari qiyosiy tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: rejissor, aktyor, spektakl, rassom, tahlil, talqin, kechinma, p'esa, repertuar, xarakter, xarakterlilik.

O'zbek teatri rejissurasi XX asr avvalida shakllanib, qariyb bir asr davomida rivojlanib ulgurdi. Soha ijodkorlari ijodkorlari qanchadan-qancha izlanishlar va mashaqqatlar evaziga professionallik maqomiga erishdilar. XXI asrda o'zbek teatr san'ati talablariga amal qilib samarali ijod qilgan rejissorlar sifatida Mansur Ravshanov, Karim Yo'ldoshev, Bahodir Yo'ldoshev, Olimjon Salimov, Valijon Umarov, Turg'un Azizov, Marat Azimovlar shu bilan birga yosh rejissorlardan Asqar Xolmo'minov, G'afur Mardonov, Obidjon Abdullayevlarni tilga olish o'rinlidir. Chunki ularning tomoshabinga aytadigan so'zi, o'ziga xos uslubi, yo'nalishi, dunyoqarashi bor. Ular teatr jamoasini badiiy maqsad sari yetaklab, spektaklni muvaffaqiyatli chiqishida asosiy o'rin egallovchi ijodkorlardir. XXI asrga qadam qo'ygan o'zbek drama teatri rejissorlari yangicha qarashlari bilan zamonaviy dolzarb mavzudagi spektakllar yaratish qudratlari hamda badiiy o'zining imkoniyatlarini namoyish etishga intilishlari orqali o'z ijodlarini jamoa e'tiboriga haqola qilmoqda. Pyesani sahnalashtirishda rejissorlik tahlili - muallif g'oyasini tushunishda, aktyorlarning sahnaviy hatti-xarakatlarni to'g'ri belgilashda muhim hisoblanadi. Chunki, rejissorning mahorati, uslubi, saviyasi, dunyoqarashi spektaklning talqinida yaqqol namoyon bo'ladi. M.Umarov hamda T.Yo'ldoshevlar rejissorning badiiy asar tahlili xususida shunday deydi - "Sahna asarining rejissor nuqtai nazaridan badiiy tahlili - talqin uslubini yaratish, XX asr teatr nazariyotchilari va amaliyotchilari oldida turgan dolzarb masalaga aylandi. Hamon bu masala teatr ijodkorlari uchun ochiq - ilmiy masala bo'lib qolmoqda".

Spektaklning muvaffaqiyatli chiqishida, avvalo, rejissorning asar tanlashdagi to'g'ri qarori muhim omil bo'lib xizmat qiladi. "Rejissor eng avval sahnalashtirish uchun pesa tanlashda adashmasligi, o'zi rahbar bo'lgan badiiy jamoaning ijodiy kuchini, asarning badiiy imkoniyatlarini hisobga olishi kerak". Bahodir Yo'ldoshev tanlagan "Yulduzli tunlar" asari yillar o'tsa hamki, o'z qadrini va

sahnaviyiligini yo'qotmay, tomoshabinlar qayta-qayta tashrif buyurayotgan spektakllar sirasiga kiradi.

Drama teatri rejissyorligi teatr spektaklini sahnalashtirish jarayonini boshqarishni anglatadi. Rejissyor aktyorlarning chiqishlarini boshqaradi, sahna dizaynini rejalashtiradi va spektaklning umumiy muhitini yaratadi.

Drama teatri direktori spektakl ssenariysini tahlil qilib, qahramonlarning motivlari va munosabatlarini tushunishga harakat qiladi. Aktyorlar bilan ishlagan holda, u o'z qahramonlarini qanday tasvirlash bo'yicha ularga rahbarlik qiladi. Shuningdek, u kostyum dizayni, rekvizitlar va yorug'lik kabi vizual elementlarni tashkil qiladi. Rejissyor spektakl tempini ham belgilaydi, sahnalashtirishni rejalashtiradi. U o'yin qismlari orasidagi o'tishlarni tartibga soladi, aktyorlarning harakatlarini muvofiqlashtiradi va rekvizitlardan foydalanishni boshqaradi. Shuningdek, u musiqa va ovoz effektlari kabi boshqa elementlarni qo'shish uchun javobgardir. Drama teatri direktorlari ko'pincha jamoani boshqaradi va boshqa ijodiy mutaxassislar bilan hamkorlik qiladi. Ular sahna dizayneri, liboslar dizayneri, yorug'lik dizayneri kabi turli sohalardagi odamlar bilan muloqot qilishadi.

Rejissyorlik jarayoni odatda spektaklning repetisiya bosqichidan boshlanadi va spektakl sahnalashtirilgunga qadar davom etadi. Rejissyor aktyorlar bilan birgalikda personajlarning rivojlanishi va sahnalar qanday ijro etilishini aniqlaydi. Shuningdek, u umumiy tasavvurni yaratadi va o'yin tomoshabinlarga qanday tajribani taqdim etishini xohlayotganingizni ko'rsatadi. Drama teatri rejissyorlari teatr sohasida muhim rol o'ynaydi va spektaklning muvaffaqiyatiga katta ta'sir ko'rsatadi. Yaxshi rejissyor teatr tomoshabinlariga unutilmas taassurotlarni taqdim etish uchun spektaklda o'zining badiiy qarashlarini aks ettirishi mumkin.

Zamonaviy dolzarb mavzularning sahnaviy talqinini tomoshabinlarga manzur qila olish muhim masalaga aylanmoqda. Yuqorida tahlilga olingan spektakllar o'z talqiniga ega, rejissorlik yechimini topgan asarlardir. Xulosa o'rnida shuni aytish mumkinki, teatr san'atining asosini rejissor va aktyorlar jamoasi tashkil etgani sababli, ularning ijodiy hamkorligi har bir yaratilayotgan sahna asarining muvaffaqiyatli chiqishida hamda umrboqiy bo'lishida muhim ahamiyat kasb etadi. Shunday ekan, rejissor teatr jamoasining ijodiy muhitiga javob bera olsagina, aktyorlar asarning g'oyasini va rejissor talqinini amalga oshirishga intiladi va badiiy yaxlit spektakllar yaratiladi.

Bu shaxs spektaklni sahnalashtirish jarayonini rejalashtiradi, aktyorlar ijrosini boshqaradi, spektaklning umumiy estetikasini yaratadi. Drama teatri rejissyori

sahnaga matnning bayoni va personajlarning rivojlanishini olib kelib, tomoshabinlarga ta'sirchan tajriba taqdim etishni maqsad qilgan.

Drama teatri rejissyorlari odatda spektakl matnini tahlil qilib, qahramonlarning motivlari va munosabatlarini tushunishga harakat qiladilar. Keyin u sahnalashtirmoqchi bo'lgan kontseptsiyani aniqlaydi va shu kontseptsiyaga mos ravishda kasting qiladi. Rejissyor shuningdek, liboslar dizayni, sahnani sozlash va yoritish kabi vizual elementlarni ham rejalashtiradi. Sahnalashtirish jarayonida drama teatri direktori aktyorlar bilan birgalikda ularning spektakllarini shakllantiradi. U o'yinchilarni qahramonlarning ichki dunyosini o'rganishga yo'naltiradi va ularga to'g'ri hissiy ohanglarni ushlashga yordam beradi. Rejissyor sahnalar qanday ijro etilishini belgilab, aktyorlarning harakatlarini ham boshqaradi.

Drama teatri direktori boshqa ijodkorlar bilan ham hamkorlik qiladi. Sahna dizaynerlari spektaklning vizual elementlarini to'ldirish uchun liboslar dizaynerlari va yorug'lik dizaynerlari bilan ishlaydi. Shuningdek, u musiqa direktori bilan musiqa tanlash va foydalanishni rejalashtiradi. Nihoyat, drama teatri direktori spektaklning tayyorgarlik jarayonini boshqaradi va yakuniy tartibga soladi. U aktyorlarning o'yinlarini birlashtiradi, sahna o'tishlarini tartibga soladi va o'yinning ravonligini ta'minlaydi. Rejissor shuningdek, sahnadagi tafsilotlarni nazorat qiladi va tomoshabinlarga ajoyib tajriba berish uchun barcha elementlarni birlashtiradi. Drama teatri direktori spektaklning butun jarayonini boshqarish orqali tomoshabinlarga unutilmas teatr tajribasini taqdim etishni maqsad qilgan. U o'zining badiiy qarashlari bilan o'yin matnini jonlantirish uchun ishlaydi va o'yinchilar bilan hamkorlik qilish orqali mukammallikka intiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Umarov M., Yo'ldoshev T. Rejissorlik va aktyorlik san'ati asoslari. -T.: Konsalt, 2016.
2. Tursunov T. Sahna va zamon. -T.: Yangi asr avlodi, 2007.
3. To'laho'jayeva M. Режиссура узбекского драматического театра (Тенденции развития и современные проблемы). -Т.: Гафура Гуляма, 1995.
4. Qodirova D. Boburnomaning sahnaviy talqinlari // "Teatr" jurnali, 2013 y, 2-son. 7-bet.

